

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Identifikátor materiálu: VY_32_INOVACE_357

Anotace	Výuková prezentace .Na jednotlivých snímcích jsou postupně odkrývány informace, které žák zapisuje či zakresluje do sešitu.
Autor	Ing. Vadim Starý
Jazyk	Čeština
Očekávaný výstup	Žák zná přechodový děj RC článku a jeho princip
Speciální vzdělávací potřeby	- žádné –
Klíčová slova	RC článek, přechodový jev, děj
Druh učebního materiálu	Prezentace
Druh interaktivity	Výklad podpořený vizualizací a práce se zápisem do sešitu.
Cílová skupina	Žák
Stupeň a typ vzdělávání	Střední Vzdělávání - SOŠ
Typická věková skupina	15 - 17 let / 2. ročník
Celková velikost	VY_32_INOVACE_357.ppt 828 928 kB
Škola, projekt:	VŠŠ a VOŠ MO, Moravská Třebová ; Virtuální studovna, reg. č. CZ.1.07/1.5.00/34.0525
Vzdělávací oblast	Odborné vzdělávání
Vzdělávací obor:	Elektrotechnický základ
Téma:	Přechodový jev RC
Zdroje:	Uvedeny na poslední straně
Datum vytvoření materiálu:	13.12.2013
Datum pilotního ověření:	25. 2. 2014

Přechodový jev RC článku

Opakování:

Co to je přechodový děj a kdy nastává a jak jej znázorňujeme?

Přechodové jevy (děje) nastávají v okamžiku, kdy **obvod přechází mezi ustálenými stavy**. Jedná se o změny energie dané soustavy (obvodu).

Nastává v obvodech s tzv. **akumulačními prvky** (součástky schopné uchovávat energii po nějakou dobu, cívka, kondenzátor). Dochází k tomu, že chvíli trvá, než se obvod ustálí a dojde ke změnám. Této době říkáme - přechodová.

Přechodové jevy se znázorňují pomocí tzv. **přechodové charakteristiky**, která znázorňuje závislost napětí (proudu) na čase a její reakci na skokovou změnu

Přechodový jev RC článku

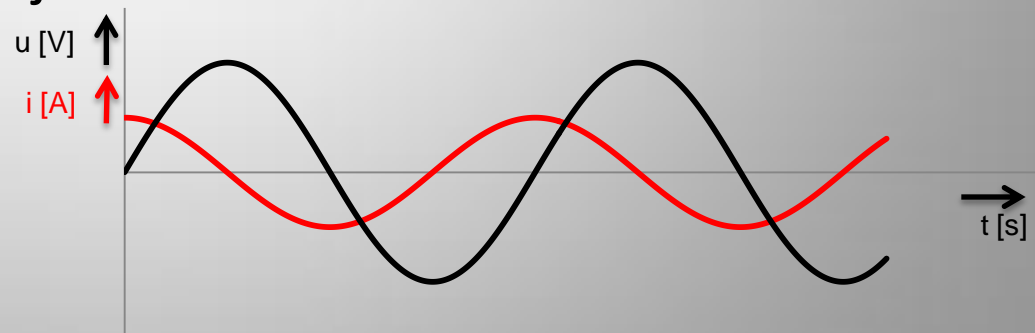
Opakování:

Co je to kondenzátor a jak se chová v obvodu střídavého proudu?

Jedná se o elektrotechnickou součástku, jejíž základní vlastnost je **kapacita C [F]**, tedy schopnost uchovávat **elektrický náboj Q [C]**.

Konstrukčně je tvořena dvěma **elektrodami**, mezi nimiž je nevodivá vrstva (**dielektrikum**). Dielektrikum mezi deskami nedovolí, aby se částice s nábojem dostaly do kontaktu, a tím došlo k neutralizaci, jinak vybití elektrických nábojů. Přitom dielektrikum svou polarizací zmenšuje sílu elektrického pole nábojů na deskách a umožňuje tak umístění většího množství náboje.

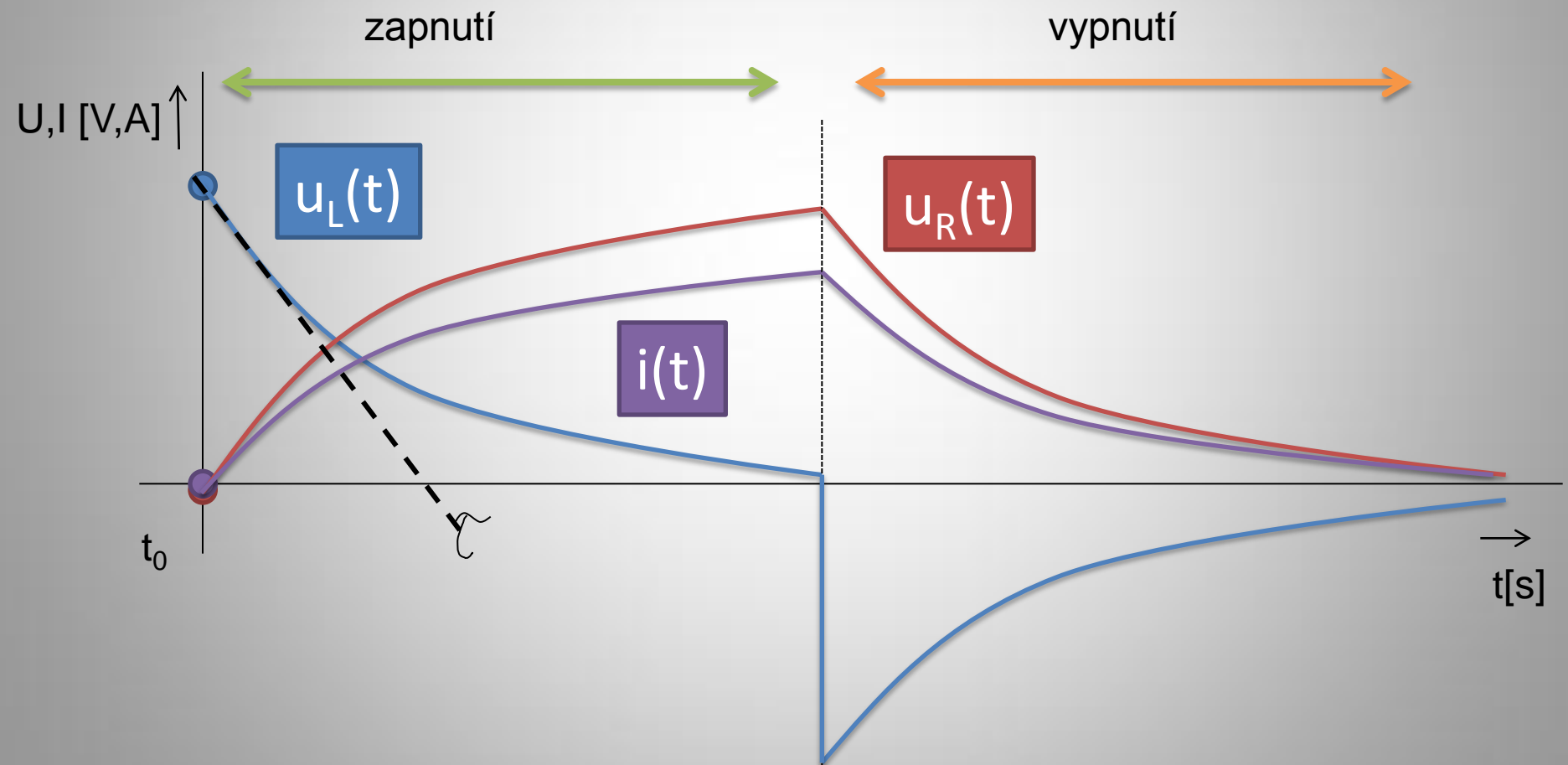
Při připojení střídavého napětí na kondenzátor platí že **proud předbíhá napětí o 90° ($\pi/2$)**.

Přechodový jev RC článku

Opakování:

Nakresli přechodovou charakteristiku RL článku (zapínací i vypínací)

Přechodový jev RC článku

U zapojení rezistoru a kondenzátoru je obdobně jako u RL možno pozorovat přechodový jev.

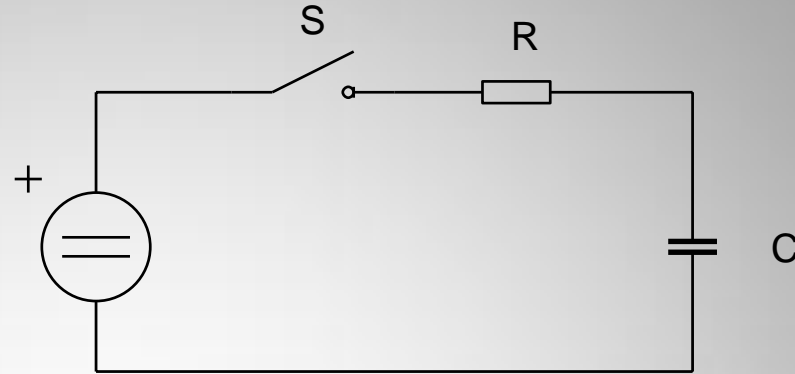
Tento je způsoben kondenzátorem, kterému určitou dobu trvá, než se „nabije“, tedy než se v něm nashromáždí el. náboj.

Zajímá nás teda doba nabíjení (vybíjení) kondenzátoru, která je vlastně dobou trvání přechodového děje.

Závisí na velikosti nabíjecího (vybíjecího) proudu, který je dán velikostí rezistoru a kapacitě kondenzátoru.

Přechodový jev RC článku

Máme RC obvod

1. Při sepnutí spínače S , začne obvodem ihned procházet proud i_n dle vztahu

$$i_n = \frac{U - u_c}{R} [A, V, \Omega]$$

2. V čase t_0

- Je proud maximální a je dán velikostí odporu
- Kondenzátor je vybit – napětí u_c je rovno nule
- Napětí na rezistoru je rovno napětí zdroje

Přechodový jev RC článku

3. Jak se kondenzátor postupně nabíjí

- Roste napětí u_c – exponenciálně
- Klesá proud i v obvodu – exponenciálně
- Klesá napětí na rezistoru – exponenciálně
- Zavádíme časovou konstantu τ (tau), která vyjadřuje dobu za kterou by se nabil kondenzátor, kdyby napětí na něm vzrůstalo lineárně. Geometricky se jedná o tečnu k proudové křivce.

$$\tau = RC [s]$$

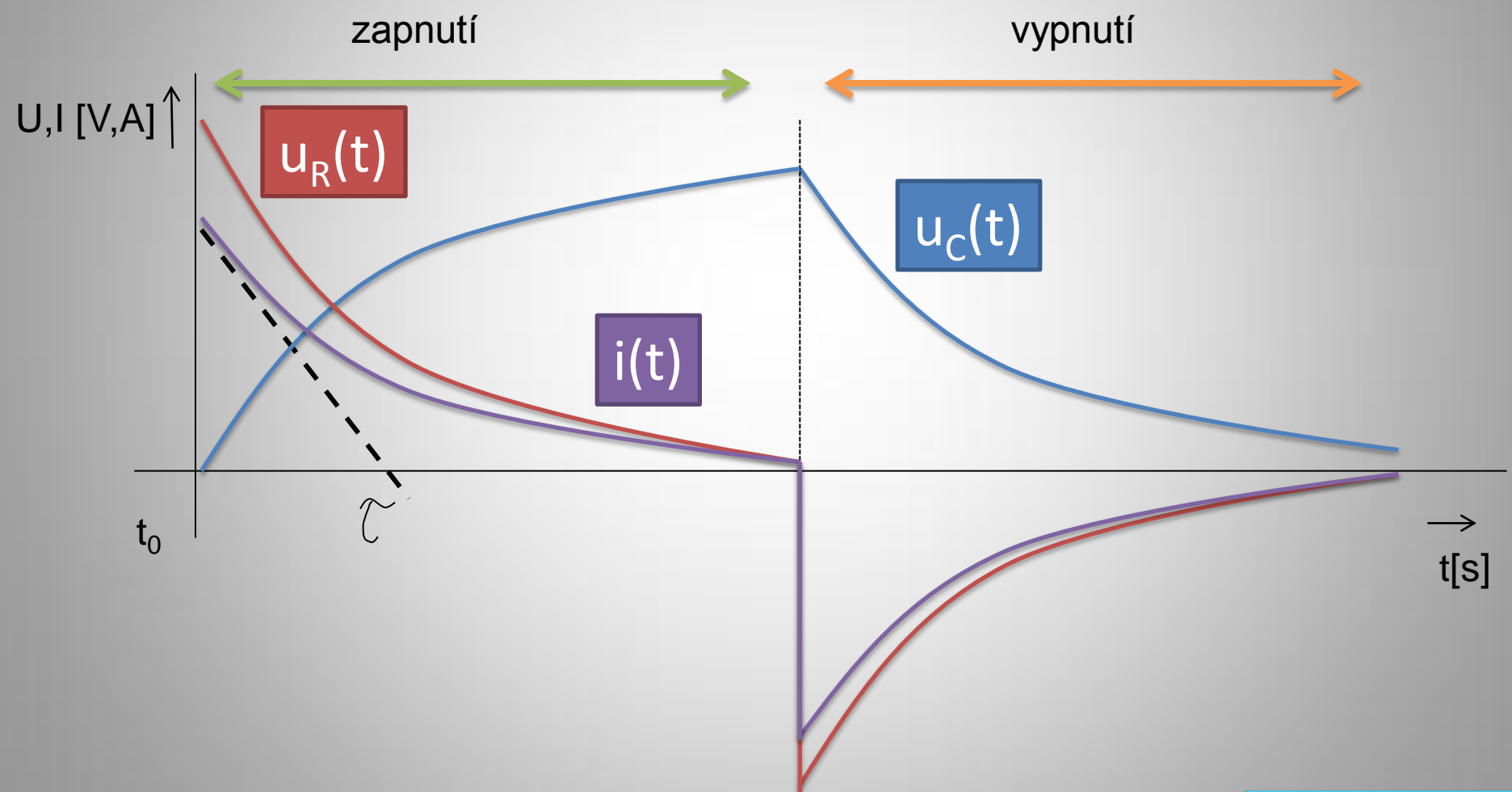
Přechodový jev RC článku

4. Dobu ustálení přechodového děje počítáme za 3-5 tau. Teoreticky je tento děj nekonečný.
5. Při zkratování napěťového zdroje – kondenzátor se začne vybíjet.
  - Proud je skokově vzroste na maximum (opačné hodnoty) a teče opačným směrem než při nabíjení
  - Napětí na kondenzátoru exponenciálně klesá
  - Napětí na rezistoru se zmenšuje a „kopíruje“ průběh proudu

Přechodový jev RC článku

Zapínací a vypínací přechodová charakteristika RC článku.

Zpět

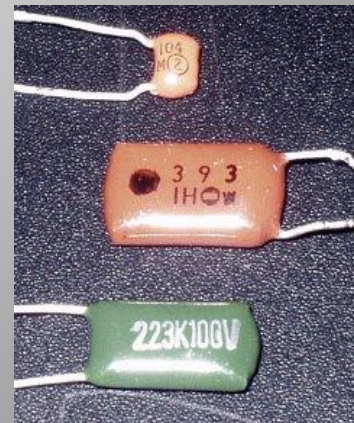
Přechodový jev RC článku

Shrnutí:

- na kondenzátoru lze docílit **skokové změny proudu**
- na kondenzátoru **nelze** dosáhnout **skokové změny napětí**
- průběh napětí na rezistoru odpovídá průběhu proudu
- po připojení kondenzátoru – **skokově max. proud**, který postupně **exponenciálně klesá**
- **napětí na kondenzátoru při nabíjení exponenciálně roste**
- **po odpojení** – skoková změna toku proudu na opačnou hodnotu
- **napětí na kondenzátoru exponenciálně klesá**
- doba trvání je přechodového jevu – teoreticky nekonečná (v praxi **3-5 časových konstant**)
- RC článek využíváme jako **frekvenční filtr**
- **POZOR !!!**, je nutné brát v potaz počáteční stavy, tedy zda je kondenzátor plně vybit (nabit)

Obr .1 –
příklady
kondenzátorů

Přechodový jev RC článku

Opakování:

1. Čím je způsoben přechodový děj RC článku?

Odpověď

2. Nakresli a popiš přechodovou char. pro zapnutí a vypnutí RC článku.

Odpověď

3. Napiš vztah pro výpočet časové konstanty RC článku.

Odpověď

Použité materiály

1. BLAHOVEC, Antonín. Elektrotechnika II. 2. nezměň.vyd. Praha: Informatorium, 1997, 153 s. ISBN 80-860-7319-X.
2. ZAPLATÍLEK, Karel. Základy elektrotechniky ZELí. User.unob.cz [online]. [cit. 2013-09-17]. Dostupné z: <http://user.unob.cz/zaplatilek/ZEL/Index.htm>
3. Přechodové jevy. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-11-15]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/P%C5%99echodov%C3%A9_jevy
4. Kondenzátor. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-11-22]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kondenz%C3%A1tor>

Použité obrázky

1. OMEGATRON. wikimedia.commons.org [online]. [cit. 22.11.2013]. Dostupný na WWW: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e1/Capacitors_dipped.jpg?uselang=cs
2. Schémata byly vytvořeny programem profiCAD, licence: VSŠ a VOŠ Moravská Třebová <http://www.proficad.cz/>